

ΧΡΗΣΤΟΣ ΑΡΜΑΝΤΟ ΓΚΕΖΟΣ

ΧΑΘΗΚΕ
ΒΕΛΟΝΙ

0. Πέτρος

ΔΡΕΠΕΝΙ. ΠΟΣΑ ΧΡΟΝΙΑ ΕΙΧΑ ΝΑ ΤΟ ΑΚΟΥΣΩ. Το δελτίο ειδήσεων είχε πάλι ρεπορτάζ για τις αναταραχές στην Αλβανία.

«Θα λείψω μερικές μέρες» της είπα στο τραπέζι το πρωί.

«Τι εννοείς θα λείψεις; Πού θα πας;»

Έπινε χυμό, με τα μακριά της δάχτυλα τυλιγμένα στο ποτήρι. Κόκκινα νύχια πάνω σε πορτοκαλί γυαλί. Δύο δαχτυλίδια στον παράμεσο. Τα χέρια της είχα ερωτευτεί πρώτα και ύστερα το υπόλοιπό της σώμα.

«Πρέπει να βρω έναν φίλο» της απάντησα.

«Στον ύπνο σου τον θυμήθηκες; Τι φίλος είναι αυτός;»

Δεν της είχα μιλήσει ποτέ για τον Αλέξανδρο. Ήταν σύμβολο μιας εποχής που ήθελα να ξεχάσω. Να αφήσω πίσω μου, για το καλό και των δυο μας.

«Μεγάλη ιστορία. Είναι ένας παλιός φίλος που θέλω να δω αν είναι καλά. Θα σου πω περισσότερα μόλις γυρίσω, εντάξει;»

«Είναι Ιούλιος, Πέτρο. Θα πηγαίναμε διακοπές. Πρέπει να γίνει τώρα;»

«Δεν θα λείψω πολύ, δυο τρεις μέρες. Το πολύ τέσσερις. Έχουμε ακόμα αρκετή άδεια».

«Δεν νομίζεις ότι θα έπρεπε να το είχαμε συζητήσει πρώ-

τα κάτι τέτοιο; Το κάνεις συνέχεια αυτό το πράγμα, ρε πούστη μου».

«Θα πάμε κάπου πολύ ωραία όταν γυρίσω, εντάξει; Έχεις τον λόγο μου».

«Τι να σου πω. Κάνε ό,τι θες, βαρέθηκα. Αλήθεια, βαρέθηκα. Δεν έχω άλλη δύναμη ν' ασχοληθώ. Μην εκπλαγείς άμα δεν με βρεις εδώ όταν γυρίσεις».

Έτρεμε. Άναψε τσιγάρο. Είχε μήνες να το κάνει. Μένεμα μαζί τέσσερα χρόνια. Τον τελευταίο καιρό τσακωνόμασταν όλο και συχνότερα. Κοιτούσα όσο περισσότερο μπορούσα τα χέρια της. Προσπαθούσα να κρατήσω κάτι από τις πρώτες μέρες. Το βράδυ κοιμηθήκαμε χώρια.

Το πρωί έβρεχε. Έφτιαξα έναν ζεστό καφέ. Οι σταγόνες έσκαγαν στο παρμπρίζ με δύναμη. Μου άρεσε να βλέπω τους υαλοκαθαριστήρες να τις μαζεύουν. Σκεφτόμουν ότι αυτό που πήγαινα να κάνω ήταν τρέλα.

Σε δύο ώρες είχα φτάσει Αθήνα. Δεν περίμενα, φυσικά, να τον βρω στο φοιτητικό του σπίτι. Έπρεπε όμως από κάπου να ξεκινήσω.

Η γειτονιά είχε αλλάξει. Πολλά μαγαζιά είχαν κλείσει, καινούργια είχαν ανοίξει. Στο πανεπιστήμιο έμαθα πως είχε πάρει πτυχίο το 2012. Ήταν μια σημαντική πληροφορία. Τουλάχιστον μέχρι τότε είχε παραμείνει ζωντανός.

Εξέκνησα για το χωριό του στην Πελοπόννησο. Στον δρόμο σκεφτόμουν την πρώτη φορά στο σπίτι του. Γνωρίζομασταν τότε έναν μήνα. Έμενε με την αδερφή του. Ήταν

πολύ φιλική. Χαμογελούσε συνέχεια. Μας άφησε λεφτά να παραγγείλουμε ό,τι θέλουμε.

Φαινόταν πως δεν είχε συνηθίσει να φέρνει ο αδερφός της φίλους στο σπίτι. Ύστερα από λίγη ώρα μου είπε γελώντας: «Έλα, πες, τι του έχεις κάνει;». Δεν ήξερα τι να απαντήσω, ούτε πώς να αστείευτώ. Αν μπορούσα να αστείευτώ.

Έμοιαζαν πολύ, κυρίως στα μάτια και στο μέτωπο. Κυρίως στα μάτια. Ήταν και των δύο πράσινα και χαμήλωναν στις άκρες. Κάποια στιγμή μας ρώτησε πώς γνωριστήκαμε. Δίστασα, τον κοίταξα λοξά. «Στη βιβλιοθήκη» είπε ψέματα. «Πας να φέρεις λίγη κέτσαπ;» της είπε μετά. Της έκρυβε πράγματα.

Φάγαμε όλοι μαζί. Μόλις βάλουμε την ταινία, εκείνη κλείστηκε στο δωμάτιό της. Είδαμε τα *Πυροτεχνήματα* του Κιτάνο. Στην τελική σκηνή με τον πυροβολισμό στρίψαμε κι οι δύο τα κεφάλια.

Στην πραγματικότητα είχαμε γνωριστεί σε ένα σινεμά. Μια επανέκδοση του *Ρασομόν*. Σε ολόκληρη αίθουσα ήμασταν δύο άτομα. Όταν τέλειωσε, βρεθήκαμε στην έξοδο.

«Αριστούργημα, αλλά, με τόση φασαρία από τον κόσμο, με το ζόρι μπορούσες να την παρακολουθήσεις» μου είπε. Γέλασα. Αρχίσαμε αμέσως να αναλύουμε την ταινία. Τη φωτογραφία, το αδύνατο της αλήθειας, το πρόσωπο του Μιφούνε, το πρώτο πλάνο κόντρα στον ήλιο. Ούτε που καταλάβαμε πότε βρεθήκαμε έξω από το Au Revoir στην Πατησίων.

Μπήκαμε μέσα. Εγώ πήρα τζιν τόνικ κι εκείνος μπίρα. Μιλούσε γρήγορα. Σαν να βιαζόταν να πει ό,τι σκεφτόταν. Μερικές φορές κατάπινε λέξεις.

Μου είπε ότι τον έλεγαν Αλέξανδρο. Ήταν πολύ αδύνατος. Γελούσε συχνά, αλλά κυρίως με τα χείλη. Τα μάτια δεν ακολουθούσαν.

Είχαμε πολλά κοινά. Μας άρεσαν οι ιστορίες του Ντίσνεϊ και ο Καμί. Και οι δύο βλέπαμε πολύ σινεμά και αγαπούσαμε ιδιαίτερα τις γιαπωνέζικες ταινίες. Και οι δύο σκεφτόμασταν συχνά την αυτοκτονία, για διαφορετικούς λόγους ο καθένας.

Εγώ τον τελευταίο χρόνο δεν ήμουν καλά. Με τη Φωτεινή ήμασταν μαζί από το λύκειο και χωρίσαμε μετά το πτυχίο. Δεν ήμουν σίγουρος ότι η δουλειά στο αρχιτεκτονικό γραφείο του πατέρα μου ήταν αυτό που ονειρευόμουν. Έβλεπα έναν γιατρό. Πήγαινα καλύτερα, αλλά ήθελα ακόμα δουλειά. Οπωσδήποτε δεν είχα όρεξη για γνωριμίες.

Με τον Αλέξανδρο όμως άρχισα να κάνω παρέα. Μου άρεσε που δεν προσπαθούσε να φανεί σημαντικός. Όταν ήμασταν μαζί, δεν ένιωθα υποχρεωμένος να προσποιηθώ. Να δείξω ότι περνάω καλά. Ούτε να γελάω με το καθετί που έλεγε. Πιο πολύ πηγαίναμε σινεμά. Ό,τι βρίσκαμε από Μπέργκμαν, Κουροσάβα, Αντονιόνι. Όλη τη συνομοταξία.

Με τον καιρό έμαθα αρκετά γι' αυτόν. Μου τα έλεγε λίγα λίγα. Άρχιζε κάθε φορά να μιλάει στο άσχετο. Δεν

είχε γεννηθεί στην Ελλάδα αλλά στην Αλβανία. Σε ένα χωριό στη νότια Αλβανία, στη Βόρεια Ήπειρο, που το έλεγαν Δρεπένι. Τον ρώτησα γιατί δεν μου το είχε πει. Ντρεπόταν;

«Όχι, τι να ντραπώ» μου είχε απαντήσει. «Απλώς δεν το θεωρούσα σημαντική πληροφορία. Το ότι μου αρέσει ο Μπέργκμαν το θεωρώ πιο χρήσιμο και αντιπροσωπευτικό στοιχείο της προσωπικότητάς μου».

Δεν με έπεισε. Αυτή η αποκάλυψη, πάντως, μου άνοιξε την όρεξη για ερωτήσεις. Ήξερα όμως ότι τα πιο πολλά θα μου τα έλεγε, αν μου τα έλεγε ποτέ, μόνος του.

Όπως λίγες μέρες αργότερα μου είπε για το όνομά του. Το πραγματικό του όνομα ήταν Σάντο. Δηλαδή έτσι τον έγραφε η ταυτότητα.

«Να, δες» μου είπε και μου την έδειξε. Ήταν μια ταυτότητα σαν τη δική μου, αλλά ροζ. Μου την επεδείκνυε σαν τρόπαιο. «Μας μπαγλάρωναν για πλάκα μέχρι να την πάρουμε αυτήν. Όταν ανέβηκα Αθήνα, με σταματούσαν οι μπάτσοι στον δρόμο μόνο και μόνο επειδή δεν έμοιαζα για ντόπιος. Επειδή έχω ανοιχτά χρώματα. Κι όταν έβλεπαν τη ροζ ταυτότητα, σε ρωτούσαν αμέσως αν έχεις τίποτα παράνομο πάνω σου».

Η μεγαλύτερη διαφορά μας ήταν το φαγητό. Εκείνος μιλούσε συνέχεια γι' αυτό και δοκίμαζε τα πάντα. Στις βόλτες μας σταματούσε στους φούρνους. Χάζευε για ώρα τις βιτρίνες. «Μα δεν είναι πανέμορφα;» μου έλεγε. Εγώ το

φαγητό το βαριόμουν. Έτρωγα μόνο για να μην πεινάω. Για να μην πέσω κάτω.

«Δεν αφήνεις το φαγητό να βρεις καμιά γκόμενα;» του είχα πει μια φορά.

«Το φαγητό είναι το μόνο πάθος μου. Το μόνο πράγμα που με κάνει να νιώθω τόσο ζωντανός. Είναι μια απόλαυση που αφορά μόνο εμένα και δεν εμπλέκει κανέναν άλλον. Ούτε καβγάδες ούτε προσδοκίες ανταπόδοσης ούτε απελπισία ούτε αγωνία να αντεπεξέλθεις στις απαιτήσεις του άλλου. Απλή, στεγνή, αδιαμεσολάβητη απόλαυση».

«Δεν μπορεί να μιλάς σοβαρά».

Τον είχα δει πολλές φορές να φτύνει μετά το φαγητό. Ένα βράδυ όμως σταμάτησε σε μια κολόνα. Πήρε βαθιές ανάσες και ξέρασε. Ήταν πολύ πηχτό, σαν να μην είχε μασησει καθόλου την τροφή. Χυλός κανονικός. Το πρόσωπό του είχε γίνει κόκκινο. Τα μάτια του δάκρυζαν.

«Είσαι καλά;» τον ρώτησα.

«Ναι, μια χαρά» μου είπε.

«Πρέπει να το κοιτάξεις, ε; Χρειάζεσαι βοήθεια. Το ξέρεις» του είπα.

«Ναι, φυσικά, το ελέγχω».

Ένα άλλο βράδυ με πήρε τηλέφωνο. Η φωνή του έτρεμε. Μου ζήτησε να βρεθούμε γρήγορα. Με το που με είδε, ακούμπησε στον ώμο μου κι έβαλε τα κλάματα. Έκλαιγε για ώρα. Δεν τον ρώτησα τίποτα.

Κάποια στιγμή σταμάτησε. Μετά μιλήσαμε αρκετά. Μου

είπε πολλά. Μου είπε ότι έχει περάσει πολύ χειρότερα. Μου είπε να μην ανησυχώ κι ότι όλα θα πάνε καλά. Μου είπε πως πονάει πολύ, αλλά δεν το βάζει κάτω.

Φεύγοντας, μου άφησε μερικές σκόρπιες σελίδες. Δεν ήξερα μέχρι τότε ότι έγραφε. Διάβαζα όλη νύχτα και το τέλειωσα τα ξημερώματα. Απόρησα που αυτός ο άνθρωπος ζούσε ακόμη.

Σε τρεις ώρες έφτασα στη Μεθηνιά. Ήταν μια κλασική ελληνική κωμόπολη, με λακκούβες στους δρόμους και κλειστά καταστήματα. Ξεβαμμένα σπίτια, πέντε δρόμοι κι απέραντα χωράφια.

Σταμάτησα σε ένα περίπτερο. Ο περιπτεράς ταραχτήκε με τις ερωτήσεις μου. Είδα τα μάτια του να υγραίνονται. Μου είπε πως ο πατέρας του Αλέξανδρου είχε πεθάνει. Μόνο ο αδερφός του είχε μείνει πια εδώ.

Βγήκε έξω και μου έδειξε πώς να πάω σπίτι του. Ύστερα μου έβαλε ένα χαρτί στο χέρι. «Πάρ' το εσύ» μου είπε. «Το είχα γράψει τη μέρα που πέθανε ο Παύλος».

Μπήκα στο αυτοκίνητο θλιμμένος. Ο Αλέξανδρος δεν μιλούσε συχνά για τον πατέρα του. Όποτε τον ρωτούσα άλλαζε κουβέντα. Εγώ τον είχα δει μόνο μία φορά, όταν είχε έρθει στην Αθήνα για χαρτιά. Είχαμε πάει στα ΚΤΕΛ να τον πάρουμε. Περπατούσε με κοφτά βήματα, κουνούσε πέρα δώθε το κεφάλι νευρικά. Είχε μια τσάντα φάκελο που την κρατούσε κολλημένη πάνω του. Σαν να φοβόταν μην

του την πάρουν. Ήταν ένας κοντός, караφλός άντρας που φαινόταν μεγαλύτερος. Τα μάτια του, χαμηλωμένα στις άκρες, έμοιαζαν λυπημένα όλη την ώρα. Γελούσε όμως πολύ. Κι όταν γελούσε, αυτά εξαφανίζονταν. Χάρηκε που με γνώρισε. Ρώτησε αν θέλαμε τίποτα. Εγώ διψούσα, αλλά ο Αλέξανδρος πετάχτηκε πρώτος. Του είπε πως ήμασταν εντάξει. Μου έκανε εντύπωση που γελούσαν και οι δύο ο ένας με τον άλλον. Χωρίς λόγο. Απλώς μια στο τόσο, όταν δεν μιλούσε κανείς από τους τρεις μας, πατέρας και γιος κοιτιόντουσαν και γελούσαν. Έτσι, χωρίς λόγο. Δεν θα το ξεχάσω ποτέ.

Έφτασα έξω από το σπίτι του αδερφού του Αλέξανδρου. Πριν βγω από το αυτοκίνητο, πήρα στα χέρια το σημείωμα του περιπτερά. Το άνοιξα:

Ο Παύλος ήτανε από τους πρώτους που μπήκανε στην Ελλάδα όταν ανοίξανε τα σύνορα της Αλβανίας, μαζί με τη φαμίλια του. Μίλαγε ούλη η φαμίλια ελληνικά κανονικότατα, αφού ήτανε Βορειοηπειρώτες, Ελληναράδες κανονικοί, όχι γιαλαντζί. Όταν λοιπόν πρωτοήρθε εδώ, τονε έβλεπα κάθε μέρα με τον μακαρίτη τον γέρο μου να μιλάνε συνέχεια για τα βουνά της Αλβανίας. Εκεί που πολέμησε και τραυματίστηκε και παραλίγο να πεθάνει, αν δεν τον έσωνε ο μπαρμπα-Θάνος ο Βέναγας, και που εγώ ο ηλίθιος δεν έκατσα ποτέ να τον ακούσω όταν ζούσε, παρά τα έμαθα μόνο όταν έφυγε ο καφερός πριν από δεκαεφτά περίπου χρόνια. Ο Παύλος μου τα είπε όλα όταν τον ρώτησα με κάθε

λεπτομέρεια. Την ίδια σκηνή μου τη μελετούσε κι ο μπαρμπα-Μήτσος όταν άρχισε να τα χάνει. Ο Παύλος λοιπόν περνούσε κάθε μέρα αποδώ να πάρει τσιγάρα. Άσσο ιντερνάσιοναλ το 23άρι. Τον έβλεπα πια με άλλο μάτι εδώ και αρκετό χρονικό διάστημα. Έβλεπα κάποιον που ήξερε τα πάντα για τον γέρο μου και τον συμπάθησα γιατί συνάμα ήτανε και καλός άνθρωπος. Δεν είχε ενοχλήσει ποτέ κανέναν και πάντα με το δικό του χιούμορ που μόνο εκείνος καταλάβαινε. Πριν κάνα δίμηνο με ρώτησε την πιο συνηθισμένη ερώτηση, αλλά πραγματικά με έναν τρόπο που με παραξένεψε. «Εσύ καλά είσαι, ρε Γιώργο;» Με παραξένεψε αλλά δεν έδωσα σημασία πολλή. Εξακολούθησε να έρχεται για τον Άσσο κάθε μέρα. Σήμερα έκλεισα για καμιά ωρίτσα και μόλις ήρθα άκουσα την καμπάνα να χτυπάει λυπητερά. Δεν ήξερα τίποτα, η γειτόνισσα με το κοσμηματοπωλείο μου το είπε. Ο Παύλος δεν ζούσε πια. Χωρίς να το καταλάβω, έβαλα τα κλάματα, ο μαλάκας. Στον νου μου ήρθανε οι εικόνες πριν από πολλά χρόνια όταν τους έβλεπα με τον γέρο μου να κάθονται να καπνίζουνε και να μιλάνε με τις ώρες για τα βουνά της Αλβανίας. Ένιωθα ένοχος όταν πέθανε ο γέρος μου που δεν έκατσα εγώ να τον ακούσω. Προσπάθησα μετά με τον Παύλο να επανορθώσω και τον ρωτούσα συνέχεια για ό,τι του είχε πει. Ο Παύλος πάντα ορεξάτος, μου μιλούσε με θαυμασμό για εκείνον. Κι εγώ ένιωθα για λίγο ανακουφισμένος γιατί έτσι τιμούσα με τον τρόπο μου τον μπαρμπα-Μήτσο. Χαιρόμουνα πραγματικά να βλέπω τον δόλιο τον Παύλο. Ένιωθα ότι βασιτούσε το πιο πολύτιμο κομμάτι του μπαρμπα-Μήτσου, κάτι που εγώ με την ανω-

ριμότητά μου τότενες δεν έκατσα ποτέ να ακούσω. Ήτανε ο κρίκος κατά κάποιον τρόπο που με συνέδεε με το πιο ακριβό κομμάτι του γέρου μου. Ο κρίκος αυτός έφυγε πια. Θα τον θυμάμαι πάντα με την πιο γλυκιά νοσταλγία. Τώρα θα τον ξαναβρείς, ωρέ, τον μπαρμπα-Μήτσο εκεί πάνω. Να μου τονε φιλήσεις και να του πεις συγγνώμη που τον πίκρανα καμιά φορά. Να του πεις ότι τον αγαπάω και τον τιμώ όπως και όσο μπορώ. Καλό ταξίδι, Παυλάρα, λεβέντη Ελληνάρα.

Μου άνοιξε ο αδερφός του. Τον έλεγαν Μάρκο και φαινόταν γύρω στα σαράντα. Του έμοιαζε πολύ, μόνο λίγο κοντύτερος. Είχε κι αυτός τα ίδια με όλους τους άλλους μάτια.

Του είπα πως ήμουν παλιός φίλος του Αλέξανδρου. Περνούσα από τα μέρη και ήθελα να δω τι κάνει. Αυτός είχε να τον δει από τότε που πέθανε ο πατέρας τους. Άρα ο Αλέξανδρος ήταν ζωντανός μέχρι και πέντε χρόνια πριν.

Μπήκα μέσα και μου έφτιαξε καφέ. Ήταν ένα όμορφο μικρό σπιτάκι. Του είπα ότι ήμασταν πολύ καλοί φίλοι με τον Αλέξανδρο κι ότι λυπόμουν για τον πατέρα τους.

«Ο τάτας τουλάχιστον έφυγε ήρεμα» μου κάνει. «Η μάνα πώς πήγε».

Κράτησα τον καφέ στον αέρα.

«Τι εννοείς;» του είπα.

Η μητέρα τους είχε γυρίσει εδώ και καιρό στο Δρεπένι. Έμμενε μόνη της. Ένα βράδυ μπήκαν κλέφτες στο σπίτι και τη μαχαίρωσαν.

Δεν ήξερα τι να πω. Την είχα δει δυο τρεις φορές στο σπίτι του Αλέξανδρου. Όσο ήμουν εκεί, τακτοποιούσε το σπίτι ή μαγειρεύε. Τη θυμόμουν γύρω στα πενήντα, με παραπανίσια κιλά. Παρά την ταλαιπωρημένη της έκφραση, ήταν όμορφη γυναίκα. Είχε πιο μεγάλα μάτια από τους άλλους. Μιλούσε τραγουδιστά, με έκανε να χαμογελάω. Πετούσε αρκετές λέξεις που δεν καταλάβαινα. Η προφορά της μου έφερνε στο μυαλό τα κρητικά.

«Μπορείς να μιλήσεις κι εσύ έτσι;» είχα ρωτήσει τον Αλέξανδρο.

«Μόνο όταν είμαι μόνος μαζί τους» μου είχε απαντήσει.

Αναρωτήθηκα πώς θα είχε αντιδράσει ο Αλέξανδρος στον θάνατο του πατέρα του. Ποτέ δεν είχα καταλάβει ακριβώς πώς ήταν η σχέση τους. Όμως ο θάνατος της μητέρας του θα τον είχε σίγουρα συντρίψει. Έβλεπα πώς την κοιτούσε, άκουγα πώς της μιλούσε. Ίδιος μ' ένα πεντάχρονο παιδί.

Ρώτησα τον Μάρκο να μου πει για τον Αλέξανδρο. Για τον ίδιο, για το χωριό, ό,τι ήθελε. «Γράφεις κι εσύ;» με ρώτησε και γέλασε. Θυμήθηκα κάτι που μου είχε πει ο Αλέξανδρος. Όταν λες στους άλλους ότι γράφεις, αμέσως σου ανοίγονται.

«Ναι, γράφω» απάντησα ψέματα κι άρχισε να μιλάει μόνος του.

Δεν τον διέκοπτα. Τον άφηνα να πει ό,τι ήθελε. Του άρεσε που γινόταν αντικείμενο ενδιαφέροντος. Ένιωθε σημαντικός.

«Κοίτα να δεις τώρα ο Αλέξανδρος... Εμείς Σάντο τον λέγαμε από μωρό, άλλο που τον βαφτίσαμε Αλέξανδρο εδώ. Κι εμένα, για να καταλάβεις, Μαριγκλένι με λέγανε πάνω. Έτσι είμαι στην ταυτότητα. Μαρξ Έγκελς Λένιν, κατάλαβες;

»Τέτοια ονόματα δίνανε τότε. Την αδερφή μας τη λέγανε Γκένα. Εδώ Γιάννα. Εμένα με βαφτίσανε Μάρκο. Μια άσπρη ρόμπα και μπλουμ, αμέ. Μάρκο Ζέφο με ξέρουνε όλοι τώρα, δεν με λέει κανένας Μαριγκλένι. Ούτε που το θυμούνται.

»Κοίταξε να δεις, ο Αλέξανδρος είχε μοιάσει του παππού, τα έπαιρνε από μικρός τα γράμματα, ναι, ξεφτέρι. Αυτός πήγε σχολείο αμέσως, εμείς οι άλλοι όλοι πιάσαμε δουλειά και τα δίναμε στο σπίτι.

»Εγώ; Εγώ έχω κάνει από οικοδόμος και μαραγκός μέχρι ηλεκτρολόγος και υδραυλικός, τόσες τέχνες έχω περάσει, έτσι; Να με φωνάξεις στο σπίτι, σ' το φτιάνω όλο μόνος μου, αμέ. Τώρα παράτησα το βενζινάδικο και βιάφω. Καλλιτέχνης μιλάμε, έτσι;

»Εγώ με τον Αλέξανδρο είμαστε οι μικρότεροι, τον περνάω δηλαδή καμιά δεκαριά χρόνια και πάλι, αλλά 'ντάξει. Παίζαμε πολύ τότε, μαζεύαμε αυτοκινητάκια, αυτοκόλλητα, ό,τι βρίσκαμε. Πιο πολύ παλεύαμε, πιανόμασταν στα χέρια και ρίχναμε ξύλο αβέρτα. Κείνος ήταν μικρός, αλλά είχε κρέας πάνω του, ξίγκι. Ξέρεις πώς ήτανε; Τόφαλος, μιλάμε, ό,τι έβρισκε το 'τρωγε. Εμείς τα άλλα παιδιά πάνω ήμασταν πετσί και κόκαλο. Τι τρώγαμε; Άσε που όλη μέρα

έξω: παίζαμε, τρέχαμε, σκαρφαλώναμε, τι θες. Ωραία χρόνια. Ήσυχια, ούτε άγχος ούτε τίποτα.

»Μετά που ήρθαμε εδώ κάπως μας φάνηκε στην αρχή. Μεγάλη αλλαγή. Άλλος κόσμος. Πενήντα χρόνια μπροστά. Κοίτα, δεν ήταν κακοί οι άνθρωποι εδώ, έτσι; Σιγά. Αλβανία μας λέγανε, αλλά δεν μας ένοιαζε. Εγώ σημαία της Αλβανίας είχα στο δωμάτιο μέχρι τα είκοσι. Της Αλβανίας και της ΑΕΚ. Αλλά όταν τύχαινε καμιά φορά να παίξει Ελλάδα – Αλβανία, όλοι με την Αλβανία ήμασταν. Βρίζαμε όταν έβαζε γκολ η Ελλάδα. Στο σπίτι όμως αυτά, ε; Έξω, με την Ελλάδα. Ξέρω γω, έτσι, από αντίδραση. Για το γάμωτο μας έβγαине. Για το γινάτι.

»Εγώ με φύλλα από τις ελιές έπαιζα πάνω. Ξέρεις, τα δίπλωνα και σφύραγα, μουσική κανονική. Είχα και μια σφεντόνα, φουρκέτα τη λέγαμε εμείς. Την είχα φτιάξει από μια συκιά έξω απ' το σπίτι. Έριχνα πέτρες έτσι στα κουτουρού, μπαμ μπαμ, κότσευα ό,τι ήθελες. Αλλά την έχασα όταν ήρθαμε.

»Εδώ έπαθα πλάκα με τις μηχανές. Μοτοσικλέτες αποδώ, αμάξια αποκεί, χαμός, ε; Έβαζα μερικά λεφτά στην άκρη απ' όσα έδινα για το σπίτι και στα δεκαπέντε πήρα μια Φλορέτα πράσινη. Φοβερό εργαλείο, μιλάμε. Δέκα χρόνια μου βάστηξε. Και ξέρεις πώς το πήγαινα; Σουμάχερ. Ναι. Μια φορά μόνο μου 'φυγε εκεί στον δρόμο και παραλίγο να σπάσω το κεφάλι μου, καλά που είχα κράνος. Με το πόδι στον γύψο τη γλίτωσα για κάναν μήνα.

»Τι άλλο να σου πω τώρα; Εντάξει, δεν λέγαμε και πολλά εμείς μεταξύ μας. Έτσι το 'χουμε στο σόι. Ο Αλέξανδρος, να μου πεις, παραήτανε. Στραβό κεφάλι, ακοινωνήτος, δεν του έβγανες κουβέντα. Του 'λεγα εγώ από παλιά: “Ίδιος ο μαυροτάτας θα γίνεις εσύ”.

»Κοίτα, αυτός του είχε μεγάλη αδυναμία, πιο πολύ απ' όλους τον αγάπαγε. Ήτανε ο πιο έξυπνος, έπαιρε τα γράμματα αγέρα. Ήτανε κι ο μικρότερος, έτσι; Ο μικρότερος... Άκου να ιδείς τώρα: Είχανε κάνει κι άλλον έναν μετά τον Σάντο, αλλά τον χάσαμε στα σύνορα. Δεν μιλάγαμε ποτέ γι' αυτόν στο σπίτι, κατάλαβες.

»Και πάνω τώρα δεν ανεβαίνει κανένας από μας. Ποιος να πάει κει πέρα, τι να κάνει; Ούτε το σπίτι δεν έχουμε πια. Όλοι κάναν τις οικογένειές τους. Παντρευθήκαμε Ελληνίδες, η Γιάννα Έλληνα. Τα παιδιά όλα έχουν ταυτότητα ελληνική με το που γεννιούνται. Ξέρεις τι μεγάλο πράμα είναι τούτο; Ξέρεις τι τρέξιμο ρίξαμε εμείς για τις ταυτότητες; Πολύ χαρτί, χρόνια. Όλα ο τάτας τα έτρεχε. Άμα έλειπε κανένα, τον έπιανε τρέμουλο, φοβούτανε μην τονε χώνανε μέσα. Τα παιδιά όμως τώρα όλα με το που γεννιούνται, μπαπ, ταυτότητα. Μεγάλο πράμα.

»Πού να πάνε, απ' αυτούς τώρα ούτε απέξω δεν θα περάσει κανένας όταν μεγαλώσουν. Εδώ εμείς δεν πάμε, που γεννηθήκαμε εκεί. Που ζήσαμε και τόσα. Και μεταξύ μας ένα τηλέφωνο κάνουμε στις γιορτές. Η Γιάννα πήγε έξω, Αυστραλία. Ο Βασίλης Ζάκυνθο κι ο Σπύρος Πολωνία. Ο

Αλέξανδρος ούτε που ξέρω τι κάνει τόσα χρόνια. Χαμένα τα 'χε μια ζωή έτσι κι αλλιώς.

»Να σου πω, εγώ πάνω ούτε για βόλτα δεν θέλω να πάω τώρα. Ανεβαίνω καμιά φορά και μου φαίνεται λες κι είμαι ξένος. Ούτε για δουλειά δεν μπορείς να κάτσεις, να οργώσεις το κτήμα σου. Τρώγονται ακόμη οι Έλληνες με τους Αλβανούς. Ενώ εδώ, ε; Όλα στην πένα. Έχουν πέσει πολύ τα πράγματα, εντάξει, αλλά έχει δουλειά. Και, ξέρεις, μάθαμε κιόλας τώρα. Έχω νοικιάσει πέντε στρέμματα πορτοκάλι, ξέρεις τι αφήνουνε; Και πάει καλά το βάψιμο, έβγαλα και μπλούζες τώρα, δες. *ΕΛΛΙΟΧΡΩΜΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΕΣ – ΜΑΡΚΟΣ ΖΕΦΟΣ. Ε;* Καλλιτέχνης μεγάλος, να ξέρεις».

Νύχτωσε χωρίς να το πάρω είδηση. Είχα ήδη αποφασίσει για το ταξίδι της επόμενης μέρας. Κάποια στιγμή ήρθε κι η γυναίκα του, μια συμπαθητική κοπέλα από την περιοχή. Μου πρότειναν να κοιμηθώ εκεί και δέχτηκα με ευχαρίστηση. Είχε ένα ματς στην τηλεόραση και το είδαμε τρώγοντας σουβλάκια.

Πριν κοιμηθώ, πήρα ένα τηλέφωνο την Κωνσταντίνα. Δεν το σήκωσε. Την ξαναπήρα, πάλι το ίδιο. Της έστειλα μήνυμα ότι είμαι καλά. Το πρωί σηκωθήκαμε όλοι νωρίς και ήπιαμε καφέ στο μπαλκόνι. Είχε ζέστη και υγρασία.

Τους ευχαρίστησα για τη φιλοξενία. Πριν φύγω, ζήτησα να δω λίγο το μωρό. Προσπάθησα να παρατηρήσω τα μάτια του, αλλά κοιμόταν.

Στον δρόμο σκεφτόμουν όσα είχα μάθει από εκείνη τη σύντομη επίσκεψη. Ήταν πολλά. Ο θάνατος και των δύο γονιών του Αλέξανδρου. Η ύπαρξη ενός χαμένου μικρότερου αδερφού. Ποιος ξέρει τι απέγινε εκείνο το μωρό που χάθηκε στα σύνορα. Αν ζούσε ή αν πέθανε.

Όμως εγώ ήθελα να μάθω αν ζούσε ακόμη ο Αλέξανδρος. Γι' αυτό είχα ξεκινήσει το ταξίδι. Ήθελα να μάθω αν είχε πέσει από καμιά γέφυρα πάνω στην απελπισία του. Αν τον είχε πατήσει κανένα αυτοκίνητο εκεί που περπατούσε χαμένος στις σκέψεις του.

Στην Κακαβιά δεν είχε κόσμο, αλλά έμεινα δύο ώρες. Εντατικοί έλεγχοι λόγω των πολιτικών εντάσεων των ημερών. Οι υπάλληλοι και των δύο χωρών, πάντως, ήταν ευγενέστατοι. Πέρασα δείχνοντας μόνο την ταυτότητα.

Ξαφνικά τα βουνά έγιναν πιο άγρια. Πιο ξερά. Αναρωτήθηκα μήπως ήταν η ιδέα μου. Περνούσα από διάφορα χωριά με ελληνικές πινακίδες. Όσο προχωρούσα οι πινακίδες αυτές λιγόστευαν. Τη θέση τους έπαιρναν αλβανικές.

Από ένα σημείο και μετά οδηγούσα στην άκρη του βουνού. Στο αριστερό μου χέρι το Ιόνιο. Ο δρόμος στενός. Όλο στροφές, γαϊδούρια κι αγελάδες.

Έβλεπες παντού τσιμεντένια πολυβολεία. Γεμάτα τα βουνά. Ένωσα πολύ άβολα. Μια αίσθηση σαν να με κατασκόπευαν διαρκώς.

Σταμάτησα σε ένα ύψωμα. Η θάλασσα άστραφτε. Ήπια

ένα μπουκαλάκι νερό, ευτυχώς δροσερό ακόμη. Το κινητό έπιανε μια γραμμή από ελληνικό σήμα. Ανοιξα το ίντερνετ.

Η Αλβανία για μισό αιώνα βρισκόταν σε άλλη διάσταση. Από το 1946 μέχρι και το 1991 ήταν αποκομμένη, φρούριο. Σαράντα χρόνια την κυβερνούσε ο Ενβέρ Χότζα, ένας μορφωμένος μα και σκληρός κομμουνιστής ηγέτης.

Άνθρωποι έχασαν τη γη τους, δούλευαν μεροκάματο σ' αυτήν. Υπήρχε μεγάλη φτώχεια, αλλά δωρεάν παιδεία και περίθαλψη για όλους. Περίπου 170.000 τσιμεντένια πολυβολεία χτίστηκαν σε όλη τη χώρα, που δεν χρησιμοποιήθηκαν ποτέ. Περίπου 15.000 άνθρωποι εκτελέστηκαν για πολιτικούς λόγους.

Δυόμισι ώρες αργότερα ήμουν στο Δρεπένι. Αυτοκίνητα σπρώχνονταν να περάσουν από τον κεντρικό δρόμο. Τουρίστες στις καφετέριες και στις ταβέρνες. Η παραλία μπροστά γεμάτη κόσμο και ομπρέλες.

Ήταν κυρίως μια γλώσσα γης δίπλα στη θάλασσα. Προς την ενδοχώρα τα κτίρια γρήγορα λιγότευαν. Έβλεπες μόνο βουνά. Στις πλαγιές εδώ κι εκεί άναρχα μερικές οικοδομές.

Δρεπένι λεγόταν μια ολόκληρη επαρχία με τριάντα χωριά και σαράντα χιλιάδες ανθρώπους. Οι περισσότεροι μιλούσαν ελληνικά. Μια λωρίδα με βουνά στην ακτογραμμή από Αγίους Σαράντα μέχρι Αυλώνα. Εγώ τώρα βρισκόμουν στην πρωτεύουσα της περιοχής. Κι ας μην της φαινόταν.

Διάβασα πως το όνομα σχετιζόταν με το Δερβένι της

Κορίνθου. Υπήρχε μια θεωρία ότι στην αρχαιότητα είχαν μεταναστεύσει πληθυσμοί. Εμένα, πάντως, το τοπίο μου θύμιζε Μεσσηνία.

Έκατσα σε ένα καφέ. Ο σερβιτόρος μιλούσε αλβανικά, παρήγγειλα στ' αγγλικά. Συνέχισα να παρατηρώ το μέρος. Προσπαθούσα να καταλάβω αν μου φαινόταν όμορφο ή άσχημο. Είχε κάτι κι από τα δύο. Κυρίως προσπαθούσα να συλλάβω ότι ο Αλέξανδρος είχε γεννηθεί σε έναν τέτοιο τόπο.

Άρχισα να μπαίνω σε μαγαζιά και να λέω «καλημέρα». Επιτέλους, σ' ένα ψιλικατζίδικο μου απάντησε ένας κύριος γύρω στα πενήντα:

«Γεια σας, καλημέρα».

Ανακουφίστηκα. Ένωσα αμέσως οικειότητα.

«Γεια σας. Ήρθα από Ελλάδα. Πώς πάνε τα πράγματα;»

«Από Ελλάδα, ε; Καλώς τον. Πώς κι έτσι; Μόνο Αλβανούς βλέπουμε φέτο. Πώς να πάνε, δεν βαριέσαι. Μας βλέπεις».

Επιθεώρησα τον χώρο. Ένας νεαρός υπάλληλος πίσω από τον πάγκο. Ο κύριος του είπε κάτι στα αλβανικά και εκείνος έφερε μια δεύτερη καρέκλα. Κάθισα.

«Εδώ είναι σκυλία όλοι, αδερφέ» άρχισε ξαφνικά. «Θα μας φάνε, μετρημένες είναι οι μέρες μας. Τώρα που αρχίσανε να μας γκρεμίζουν και τα σπίτια; Καλά είσαι. Τ' ακούτε στην Ελλάδα, δεν τ' ακούτε; Θα μας ξεκάνουνε, σ' το λέγω εγώ. Στην πιάτσα είμαι, τα βλέπω όλα. Θέλουνε να

μας σκορπίσουνε και να γεμίσουνε τα χωράφια μας ξενοδοχεία. Αλλά όχι, καλά μας κάνουνε. Τέτοιοι που είμεσα, καλά μας κάνουνε. Άξιοι της μοίρας μας, δεν κάνουμε χωρίο πουθενά. Αντί να είμεσα μονοιασμένοι, κοιτάμε μοναχά πώς να βγάλουμε ο ένας το μάτι του αλλουνού».

Προσπάθησα να χαμογελάσω. Για όνομα του Θεού, ο τύπος μόλις με είχε δει πρώτη φορά.

«Ξέρετε πού μπορώ να βρω κάποιο δωμάτιο;»

«Αμ πώς, δωμάτια σωρό, από δωμάτια άλλο τίποτα εδώ. Δωμάτια, λέει. Να, εδώ δίπλα θα πας, ακριβώς όπως βγαίνεις. Είναι δικός μας, θα σε βολέψει. Από τον Αριστείδη να του πεις».

«Ευχαριστώ πολύ. Και κάτι άλλο θα ήθελα να ρωτήσω. Έναν Ζέφο, Αλέξανδρο Ζέφο, τον ξέρετε;»

«Α, του Παύλου πρέπει να λες, του μακαρίτη. Τούτος έχει να πατήσει εδώ πολλά χρόνια. Τα αδέρφια του έρχονταν καμιά φορά, κείνονε ούτε που θυμάμαι πότε τον είδα. Δεν πατάει κανένας τους τώρα. Πάει, ξοφλήσανε οι Ζεφάδες από το Δρεπένι. Η μάνα του, που λες, είχε έρθει—»

«Ξέρω, ξέρω» τον έκοψα. «Ο Αλέξανδρος σίγουρα δεν έχει έρθει τα τελευταία χρόνια αποδώ;»

«Κοίταξε να δεις, αδερφέ. Εγώ, όπως βλέπεις, στην πιάτσα το έχω το μαγαζί, όλοι αποδώ περάνε θέλουνε δεν θέλουνε. Αλλά τι να σου ειπώ, άιντε άμα θες ρώτα και σε άλλα μαγαζία εδώ, να ιδώ τι θα σου πούνε».

«Τον είχατε γνωρίσει εσείς όμως;»

«Να σου πω, πολιτισμένος είσαι;» γέλασε. «Όχι, δεν τον ήξερα, τ' άλλα του αδέρφια που ήταν πιο μεγάλα ήξερα. Τον τάτα του, τη μάνα του, τον παππού του. Ο παππούς του, που λες, είχε ένα πρόβλημα. Είχε φάει μια σφαίρα στο κεφάλι και έζησε παράλυτος. Κι άμα ρωτήσεις εδώ σο χωρίο, θα σου λένε όλοι τα καλύτερα. Ότι ήτανε καλός, ότι ήτανε χρυσός. Και τόσα χρόνια τότες δεν εζύγωνε κανέννας το σπίτι των Ζεφάδων επειδή σκιαζόντουσαν. Τέτοιοι ανθρώποι είναι εδώ, αδερφέ. Σου βγάνουνε το μάτι για ένα κομμάτι ψωμί. Οι δικοί σου, όχι οι ξένοι! Σε φουλάνε αμπροσά και σε κερράνε, και μόλις γυρίσεις την πλάτη αρχινάνε να σου σκάβουνε τον λάκκο. Σκυλία ανθρώποι, να ακούς εδώ τι σου—»

«Εντάξει, εντάξει, σας ευχαριστώ». Αν δεν τον σταματούσα, θα συνέχιζε για πάντα. «Φίλος του από το πανεπιστήμιο είμαι. Ξέρετε πώς μπορώ να πάω στο πατρικό του;»

«Πώς δεν ξέρω, αδερφέ. Να μην ξέρω, λέει. Ένα χωρίο είμεσα. Όλοι τους ξέρουμε όλους εδώ. Ψηλά είναι, πάνω. Για έλα να σου δείξω εγώ πώς θα πας. Δες εδώ, θ' ανέβεις με το αμάξι τούτον τον δρόμο, έχει ανηφόρα μπόλικη, και μόλις δεις ένα βενζινάδικο, έχει έναν χωματόδρομο δεξιά. Αποκεί θα πας. Θ' ανέβεις, θ' ανέβεις και θα ιδεις το σπίτι».

Τον ευχαρίστησα και πάλι. Πήγα στο δωμάτιο που μου υπέδειξε. Ο ιδιοκτήτης μιλούσε ελληνικά, αλλά δεν είχε διάθεση για κουβέντα. Ευτυχώς.

Μέσα μόνο ένα κρεβάτι και κομοδίνο, αλλά στοιχίζε

πενήντα ευρώ η βραδιά. Έκανα ένα κρύο ντους και ξάπλωσα. Τα σεντόνια έτριζαν. Άκουγα τουλάχιστον τη θάλασσα.

Κοιμήθηκα μισή ώρα. Έφτασε για να ξεκουραστώ. Πήρα έναν καφέ και μπήκα στο αυτοκίνητο. Η κίνηση ακόμη μπόλικη.

Ανέβηκα τον δρόμο μέχρι το βενζινάδικο. Έστριψα δεξιά και μπήκα σ' έναν μεγάλο χωματόδρομο. Το αυτοκίνητο τρανταζόταν. Κάποια στιγμή μια πέτρα βρήκε το σασί. Τα δόντια μου έτριξαν.

Άφηνα την πόλη πίσω μου. Τα σπίτια αραιώναν μπροστά μου. Μόνο βουνά, πουρνάρια και ελιές. Οι πέτρες στον δρόμο όλο και μεγάλωναν. Άφησα το αμάξι στην άκρη και συνέχισα με τα πόδια.

Ίδρωσα γρήγορα. Ο ήλιος είχε ανέβει ψηλά, κόκκινος. Κάθισα να ξεκουραστώ σ' ένα μικρό γεφύρι. Έβγαλα από την τσάντα ένα μπουκαλάκι νερό με ανθρακικό. Ήταν δυνατό. Μου άρεσε όπως έγδερνε τον λαιμό μου μες στη ζέστη.

Συνέχισα την ανάβαση. Μετά από μια απότομη στροφή εμφανίστηκε μπροστά μου ένας λόφος. Δεν φαινόταν όλη αυτή την ώρα, λες και τον έκρυβε το βουνό.

Ήταν γεμάτος ελιές, οι μισές ξεραμένες. Το χορτάρι μέχρι τα φύλλα. Ένα διώροφο σπίτι υψωνόταν στο κέντρο, με τα μισά κεραμίδια στο χώμα και τους τοίχους ραγισμένους. Η τσιμεντένια αυλή μπροστά του γεμάτη πρασινάδες. Μια μεγάλη συκιά στα δεξιά του μαραμμένη.

Πέρασα μέσα από τα δέντρα κι έφτασα στην άκρη. Η θέα

ήταν εκθαμβωτική. Πράσινο μέχρι εκεί που έφταναν τα σπίτια και άρχιζε η θάλασσα. Ο κόλπος είχε ένα γαλάζιο πιο βαθύ απ' της Ελλάδας. Απέναντι διαγραφόταν αχνά η Κέρκυρα.

Κάθισα στο χώμα και σκούπισα το μέτωπο. Ο ιδρώτας τσιτσίρισε στο χώμα. Τα πόδια μου έκαιγαν. Καιρό είχα να βρεθώ κάπου με τόση ησυχία.

Θυμήθηκα την πρώτη φορά που είδα την Κωνσταντίνα, στο γραφείο, πίσω από μια θεόρατη ντάνα χαρτιών, βαριεστημένη αλλά όμορφη. Θυμήθηκα τη μέρα του γάμου μας, που τσακωνόμασταν επειδή επέμενα να μη μαζέψει τα μαλλιά της. Θυμήθηκα τα αίματα στον πέμπτο μήνα και την υπόσχεση ότι θα ξαναπροσπαθήσουμε.

Θυμήθηκα την τελευταία φορά που είδα τον Αλέξανδρο. Είχε έρθει στο σπίτι μου για φαγητό. Του το είχα προτείνει αρκετές φορές μέχρι τότε, αλλά δεν δεχόταν. Οι γονείς μου επέμεναν να τον γνωρίσουν. Τον συμπαθούσαν. Τον θαύμαζαν, όπως άλλωστε κι εγώ.

Τους μιλούσα συνέχεια γι' αυτόν. Ήξεραν για τα χρόνια που πέρασε αόρατος, μες στην απόγνωση. Για τα βράδια που τριγυρνούσε μόνος του στα ψυχιατρεία. Ήξεραν για τον αγώνα που είχε δώσει, για το πείσμα του. Για όσα είχε καταφέρει.

Χάρηκαν έτσι πολύ που τον είδαν. Η μητέρα μου είχε ετοιμάσει πολλά νόστιμα φαγητά. Ο πατέρας μου είχε διαλέξει το κρασί. Εκείνος ήρθε αγχωμένος, αλλά στην πορεία λύθηκε.

Έτρωγε με όρεξη. Συζητούσε μαζί τους για λογοτεχνία και σινεμά. Αυτοί τον ρωτούσαν αν έγραφε κάτι εκείνον τον καιρό. Αν μπορούσε ν' απολαύσει το σινεμά του Ντρά-γερ, παρόλο που δεν πίστευε στον Θεό.

Κάποια στιγμή ο πατέρας μου του έδειξε και την ταινιοθήκη του, μια σπουδαία συλλογή δεκαετιών. Μετά καθίσαμε στο σαλόνι και συνεχίσαμε την κουβέντα με ένα γλυκό κρασί. Συζητούσαν πιο πολύ εκείνοι μεταξύ τους. Εγώ παρακολουθούσα ή έφερνα κρασί όταν τέλειωνε.

Όταν χαιρετηθήκαμε, φαινόταν ευδιάθετος. Χάρηκα κι εγώ πολύ που είχε περάσει καλά. Δεν τον είχα ξαναδεί τόσο καλόκεφο. Την επομένη περίμενα να με πάρει τηλέφωνο για να μου πει εντυπώσεις. Περνούσαν οι μέρες και δεν το έκανε.

Ρώτησα τους γονείς μου αν είχαν προσέξει τίποτα περίεργο στο δείπνο. Επέμεναν πως όλα είχαν πάει θαυμάσια. Ο πατέρας μου δεν σταματούσε να μιλάει για κείνον. Του είχαν κάνει εντύπωση τα ελληνικά του. Ιδίως ο τρόπος που μιλούσε όταν η κουβέντα πήγαινε στο γράψιμο. Ζωντάνευε, έπαιρναν φωτιά τα μάτια του, είπε.

Σηκώθηκα. Τίναξα το παντελόνι από τα πετραδάκια. Έκοψα ένα φύλλο από μια ελιά. Τώρα έπιανα κι άλλες μυρωδιές. Υπήρχε θυμάρι. Ρίγανη. Σκίνος.

Πέρασα ξανά από τις ελιές. Στάθηκα για λίγο κι έριξα μια τελευταία ματιά στο σπίτι. Για μια στιγμή μου φάνηκε γεμάτο κόσμο. Για μια στιγμή είδα όλους τους ανθρώπους

που το είχαν κατοικήσει. Για μια στιγμή το σώμα μου ένιωσε όλο τον πόνο που είχε στεγάσει.

Ακόμη δεν ξέρω τι ακριβώς συνέβη. Ακόμη δεν ξέρω γιατί δεν με πήρε ποτέ τηλέφωνο ο Αλέξανδρος. Ακόμη δεν ξέρω γιατί δεν τον πήρα ποτέ ούτε εγώ. Ευχήθηκα να το έκανα επειδή τον εμπιστευόμουν. Επειδή σεβόμουν την επιλογή του και πίστευα πως ήξερε τι έκανε.

Ευχήθηκα, κυρίως, ο Αλέξανδρος να ήταν ακόμη ζωντανός. Να διάβαζε, να έβλεπε ταινίες, να έγραφε, να αγαπούσε. Να μην τον είχε κερδίσει η τρέλα. Να μην είχε ενδώσει στο σκοτάδι.

Ξεκίνησα να περπατάω. Όταν έφτασα στην πύλη, έφερα το φύλλο της ελιάς στα χείλη μου. Προσπάθησα να παίξω μια μελωδία. Δεν τα κατάφερα.

Το βράδυ είχα γυρίσει σπίτι. Η Κωνσταντίνα μού άνοιξε και ρίχτηκε στην αγκαλιά μου. Με το κεφάλι μου στον ώμο της, κοίταξα το στρωμένο τραπέζι με το μπορντό τραπεζομάντιλο. Τους σιέλ τοίχους και το φωτιστικό που κρεμόταν στο ταβάνι. Μύρισα τα μαλλιά της. Τα είχε μόλις λούσει.

«Αγάπη μου, μου έλειψες πολύ. Συγγνώμη που δεν σου απαντούσα στα μηνύματα και δεν σήκωνα το τηλέφωνο. Συγγνώμη για τα νεύρα μου. Δεν ξέρω τι με πιάνει κάθε τόσο. Είμαι μια ηλίθια, όλο τέτοια κάνω, είμαι—»

«Σσ. Μη μιλάς» της είπα. «Μη μιλάς».

Ένας άντρας που περνάει τη ζωή του στην άκρη του λόφου, στιγματισμένος από τη μοίρα. Μια μητέρα που αφιερώνεται στην οικογένειά της, η ιστορία της οποίας είναι γεμάτη αντιξοότητες. Ένας γιος που ψάχνει τον μικρό του αδερφό στην άλλη άκρη του κόσμου.

Ένα πολυστρωματικό μυθιστόρημα που ξεκινάει από την Αλβανία των αρχών του προηγούμενου αιώνα, διατρέχει την Ελλάδα της ύστερης μεταπολίτευσης και καταλήγει στην καρδιά της αμερικανικής ηπείρου.

ISBN:978-618-03-2571-3

9 786180 325713

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 82571